

ПРАВОВА ПРИРОДА ХАРТІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільного розвитку є питання взаємовідносин держави і громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини. Адже наявність чи відсутність основних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником ступеня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави. Наразі загальноновизнаним є положення про те, що захист прав людини становить прерогативу не тільки національних держав, а також і певних міжнародних інституцій. Саме завдяки діяльності таких міжнародних утворень, як Рада Європи та Європейський Союз, у європейському просторі основоположні права людини зазнали суттєвого розвитку як щодо їх номенклатури, так і стосовно змістовного наповнення й урізноманітнення окремих прав і свобод.

Однією з реалій сучасного міжнародного правопорядку є визнання прав людини складником предмета міждержавних відносин: ставлення держави до її громадян вже вважається справою виключної внутрішньої юрисдикції. Права і свободи людини є визначеним нормативним виміром її соціально-культурної діяльності. Більше того, вони виступають як одна з найбільших культурних цінностей [1, с. 346; 4].

Неодмінною складовою правової системи ЄС є група його актів з прав людини, яка суттєво примножилася з огляду на розроблення та ухвалення ЄС у 2000 р. «Хартія основних прав ЄС». Основоположні

¹ Студент 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

права, закріплені у Хартії, першій в історії ЄС, корелюються з визнаними Конвенцією про захист прав людини та основних свобод 1950 р., а також базуються на конституційних традиціях держав-членів.

Слід зазначити, що Хартія це не тільки правотворчий акт, джерело права. Документ закріплює новий світоглядний підхід на людину і її місце у світі. У Преамбулі проголошується, що у центрі діяльності Союзу знаходиться людина та її інтереси. Крім того, вона стала унікальним у світовій практиці захисту прав людини документом, оскільки вона, по-перше, поєднала в собі усі види прав людини без винятку і, по-друге, поширила свою дію як на сферу міжнародного, так і конституційного права. Справжньою новацією став також спосіб викладення прав і свобод: у Хартії вони розміщені не згідно із традиційним поділом на політичні, економічні, соціальні, культурні, а відповідно до системи цінностей ЄС, на захист яких вони спрямовані. Кожний розділ символізує одну з базових цінностей або суспільне благо (гідність, свобода, рівність, солідарність тощо), відображенням яких служать розміщені в них права і принципи [2, с. 60]. Права і свободи особи, які захищають ці цінності, закріплені у розділах під відповідними назвами. Є також і окремі розділи присвячені громадянству та правосуддю.

Однією з найважливіших рис Хартії є її універсальний характер. Універсальність проявляється в тому, що каталог прав людини цього документа нормативно закріплює всі категорії прав людини у всіх сферах суспільного життя: громадянські, політичні, соціальні, економічні та культурні. Саме цим Хартія відрізняється від попередніх каталогів прав людини, де політичні і громадянські права людини та соціально-економічні й культурні права людини було розділено на дві «нерівноцінні» групи і відповідно закріплено в різних документах, з різною юридичною силою як на універсальному рівні ООН, так і на рівні Ради Європи.

Її призначення полягає у зведенні воєдино, підтвердженні і систематизуванні основних прав, а також принципів правового статусу особистості, які були визнані раніше за громадянами ЄС в інших джерелах, враховуючи установчі договори і Європейську Конвенцію про захист прав людини і основних свободи 1950 року. Внаслідок цього, європейське суспільство отримало сучасне і актуалізоване трактування, а також кодифікацію існуючих положень щодо основних прав людини.

Хартія беззаперечно посприяла забезпеченню вищого рівня міжнародно-правового гарантування фундаментальних прав людини, а певні

норми цього документа здатні слугувати взірцем для удосконалення конституційно-правового захисту прав людини в європейських державах. Вона являє собою новий етап в інтеграції Європейського Союзу, основою якого є принцип демократії та правової держави [3, с. 25].

Отже, на мою думку, подію прийняття, а згодом і надання юридичної сили Хартії можна справедливо вважати доказом того, що Європейський Союз на сьогодні є не тільки економічним, але й правовим співтовариством. А це, у свою чергу, також свідчить про намагання до тіснішого внутрішнього об'єднання в рамках Євросоюзу.

Література:

1. Толкачова Н. Б. Система захисту прав людини в Європейському Союзі // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 346–350.
2. Яковюк І. В. Права людини в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз // Вісник Акад. правових наук України. – 2009. – № 1(56). – С. 55–64.
3. Добрянський С. П. Хартія основних прав ЄС як регіональний праволюдний стандарт // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 3 (74) – С. 23–30.
4. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Х. : Право, 2007. – № 13. – С. 3–16.

Науковий керівник: Бойчук Д. С., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого